

Зашто подржати игре са ризицима данас, и као родитељ и као васпитач?

Игра је одредница времена али и истрајава кроз време. Које карактеристике игре са ризицима чине ову врсту игре актуелним кроз генерације? Зашто су се и наше баке и деке играли румених образа, испуцалих руку и у оскудној одећи цели дан напољу или онолико колико су им задужења свакодневног живота дозвољавала? Зашто је важност ових игара данас од пресудног значаја када је раније била реалност свакодневног живота колико и хладноће у сред зиме?

Сложићете се, да се услед промењених услова живота, и начин одрастања деце данас знатно изменио и да преовладавају седелачки начин живота и заузетост мултимедијом. Долазимо у ситуацију да смо, као одрасли, позвани да креирамо услове да заштитимо дечју игру и стварамо подржавајуће услове да се деца спонтаније и компетентније крећу, истражују, упознају са животом, собом, другима, својим снагама и актуелним капацитетима.

Истраживања показују да животи деце постају све више регулисани и контролисани и да последњих деценија деца имају мање могућности за слободну игру, посебно на отвореном. Деца проводе више времена у затвореном простору у седећим активностима, а мање време у игри на отвореном и интензивној физичкој активности. Деца ретко добијају прилику да сама уче и савладавају ризик (Сандсетер, 2021).

Шта су игре са ризицима?

Игре са ризицима¹ се одређују као игре које са једне стране карактерише узбудљивост, изазов и позив на спретност и ангажовање бројних дечјих нарастајућих вештина и способности, а са друге стране у њима постоји могућност да се дете повреди.

Управо у том међупростору између узбуђења и потенцијалне опасности лежи њихова драж и привлачност за дете, али у истом простору скривена је и мудрост игара са ризицима. Иако застрашујућег назива, игре са ризицима су све оне игре којима смо се спонтано играли напољу или код куће, у колективу или са браћом и сестрама, а којих смо се радо играли осећајући своје развијајуће моћи.

Врсте игара са ризицима

¹ Уобичајена дефиниција ризичне игре је: „узбудљиви облици физичке игре који укључују неизвесност и ризик од физичке повреде“ (Sandseter, E. B. H., Sando, O. J., & Kleppe, R., 2021).

То су игре у којима дете испробава да се пење – 1.**игре висином**, прескаче, да се утркује –2.**игре брзином**, игре поред воде, ватром и другим природним елементима – 3.**игре поред опасних елемената**, то су такође игре алатима, ексерима, чекићима и друге 4.**игре опасним предметима**, игре у којима се испробава снага тзв. 5.**груба игра**, игре у којима се ужива у посматрању вештине обично старије деце – 6.**посредна игра, као и 7. игре ван видокруга** у којој се деца осамљују и одлазе ван видокруга одраслих и 8.**игре сударања** у којима се „закуцавамо“ о нешто². Верујем да сте неке од ових игара препознали у властитом искуству и да имате живо сећање као осећај у телу које је учешће у овим играма доносило.

Зашто деци дозволити, омогућити и подржати их у играма са ризицима?

Зато што су најприроднији контекст за сусрет за изазовима и простор за проналажење могућности и путева за њихово превазилажење. Између осталог, истраживања показују да игре са ризицима повећавају физичку активност деце, побољшају моторичке/физичке компетенције, повећају просторне и перцептивне вештине, као и дечју способност процене и управљања ризиком на одговарајући начин. Чини се да се кроз ове игре деца уче стратегијама за смањење потенцијалне штете будућим излагањима ризицима. Позитивна је и повезаност нађена између игара са ризиком и целокупног здравља детета и његове отпорности. С друге стране, ограничено искуство у играма са ризицима повећава шансе за анксиозност, како у детињству тако и у адолесценцији и одраслом добу.

Дечја перспектива

Истраживања али и свакодневна искуства показују да деца радо бирају и опробавају се у играма са ризицима, а осећај узбуђења се препознаје као централна мотивација за овакво дечје понашање. Осим осећаја узбуђења, осећања као што су уживање, понос, постигнуће, осећај самопоштовања и самопоздања услед савладавања изазова, додатно опредељују децу за учешће у ризичној игри и означавају је као награђујућу.

Како подржати дечје ангажовање у играма са ризицима?

Цела мудрост игара са ризицима лежи у дозволи и подршци деци да овладавају својим телом и својим могућностима тела. Добра вест је да деца сама од најранијег узраста у првим покретима праве процене ризика, тј. упуштају се у активност онолико колико им тело дозвољава. Стога, најбоља припрема за ове игре јесте **добар контакт детета са својим телом и својим иницијативама.**

То значи да је улога нас одраслих да помогнемо детету да развије поверење у своје тело, своје процене и своје исходе, да учи на покушајима и погрешкама, а наше је да креирамо подржавајуће, стимулативно окружење да се игра развија.

² Номенклатуру игара са ризицима дали су норвежани који су као култура подржавајући за ове игре, те највише примера и разносврност ових игара налазимо управо код њих.

Конкретно, дете које је проходило у наредном кораку ће покушавати да овладава трчањем. Све што му је потребно за ту активност налази се у претходном кораку овладавања ходањем. Ако дете у вештини ходања има самопоуздање, а имаће га ако је самопоуздано (осећајем у телу и искуству) овладао овом активношћу, уз нашу будност, уз дозволу, поверење и присутност одраслог биће оснажено за наредни корак.

Ово значи да ће деца шта је оно следеће чиме желе да овладају. Ако желе да науче да се пењу на дрво, прво ће испробавати да се пењу на столицу, на грм и потом друго ниже растиње. Опасност игара са ризицима најчешће не лежи у спољашњој средини, она се пре налази у неразвијеном контакту са својим телом, немању пређашњег искуства.

Најбоља превентива овде је богато, благовремено опробавање и овладавање својим телом и упознавање са околином.

Шта ако / када дете падне, повреди се?

Бити ту. Понудити детету утеху и без нужног погуравања остати присутан док дете не покаже само интересовање да поново уђе у активност. Дете које је од најранијег узраста учено да подноси фрустрацију овладавања новим умењима оснажено је овим капацитетом за цео живот и лакше ће овладавати овим и другим пољима живота. Најважније је и то да ће дете поунутрити однос одраслог и надаље себи пружати оно што му је одрасли пружао. Стога, то може бити осуда, забрана или подршка и реално храбрење уз присуство.

Које су границе игара са ризицима?

Оно што нама одраслима изазива страх јесте важно питање граница- Шта деци дозволити, колико тога и у којој мери и ако дозволимо ово шта је следеће и шта је крајњи исход тога? И ко зна колико негативних исхода можемо замислити, у томе нам верујем не мањка креација. Дакле препорука је:

Превентива у области игара са ризицима долази пре из дечјег овладавања својим телом, него из забрана које одрасли креирају. Потребно је да дете стекне реалну процену својих моћи засновану на искуству и да своје моћи ставља у погон у реалним животним околностима.

Где смо ту ми одрасли?

Ту смо, за почетак увек а онда се лагано измичемо како дете постаје компетентније и како ми себи дозвољавамо да видимо њихово самопоуздање услед овладавања. Наравно да је лакше родитељима него васпитачима да се упусте у истраживање простора за па вас

позивамо да будете њихова прва мрежа подршке и њихова сигурна зона да се опробавају, уче и стичу животну важна искуства која ће им бити база за цели живот.

Где се играти играма са ризицима?

Истраживања показују да деца преферирају просторе који нуде изазове, простор за манипулацију и друге позиве на овладавање вештинама, као што су опрема за пењање, простори за игре лоптом, скутери, стене на које се деца могу пењати, природне елементе као што су цвеће и друге биљке, као и растресите материјале као што су гранчице, лишће, камење, песак, разни алати уз играчке. Такође, потврђено је да деца више воле нестандардизована и изазовнија окружења за игру у односу на безбеднија и стандардизованија окружења.

Предлог литературе за читање:

Sandseter, E. B. H., Kleppe, R., & Sando, O. J. (2021). The prevalence of risky play in young children's indoor and outdoor free play. *Early Childhood Education Journal*, 49(2), 303-312

Sandseter, E. B. H., Sando, O. J., & Kleppe, R. (2021). Associations between Children's Risky Play and ECEC Outdoor Play Spaces and Materials. *International journal of environmental research and public health*, 18(7), 3354.